

Feliks Zedler

Ochrona praw osób trzecich w razie orzeczenia przepadku rzeczy jako kary dodatkowej lub tytułem środka zabezpieczającego

---

Palestra 25/7-9(283-285), 1-8

1981

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

FELIKS ZEDLER

Ochrona praw osób trzecich w razie orzeczenia przepadku rzeczy jako kary dodatkowej lub tytułem środka zabezpieczającego

Przeprowadzone w artykule rozważania prowadzą do wniosku, że jedynym środkiem ochrony praw osób trzecich w razie orzeczenia przepadku rzeczy jako kary dodatkowej lub tytułem środka zabezpieczającego jest powództwo o zwolnienie od egzekucji. Autor wskazuje jednocześnie, kiedy powództwo to jest uzasadnione.

I. Obowiązujące przepisy prawne przewidują, w szeregu wypadków możliwość orzeczenia przepadku rzeczy.

Za każdym razem przepadek rzeczy pociąga za sobą zmianę stanu prawnego. Przedmiot objęty przepadkiem przechodzi na rzecz Skarbu Państwa.

Orzeczenie przepadku jakiejś rzeczy może prowadzić do naruszenia praw osób trzecich. Tak jest w szczególności wtedy, gdy orzeczenie przepadku nastąpiło w procesie karnym. Sąd karny bowiem nie zawsze ma rozeznanie co do stanu prawnego rzeczy, której przepadek orzeka. Dlatego też problem ochrony praw osób trzecich w razie orzeczenia przepadku rzeczy zasługuje na uwagę.

Ze względu na ramy publikacji rozważania swoje ograniczę do problematyki ochrony praw osób trzecich w razie orzeczenia przepadku jako kary dodatkowej z art. 48 k.k. lub tytułem środka zabezpieczającego, przy czym wobec odrębnego unormowania tych zagadnień w art. 19 ustawy karnej skarbowej pominię w dalszych rozważaniach problematykę ochrony praw osób trzecich przed przepadkiem orzeczoną w trybie ustawy karnej skarbowej.¹

¹ Por. szerzej na ten temat: W. Daszkiewicz: Powództwo ekscydencyjne w procesie karnym (o wyłączenie rzeczy spod zajęcia lub konfiskaty), NP 1968, nr 11, s. 1613 i n.; tenże: Orzekanie o przepadku rzeczy w postępowaniu karnym, „Studia Prawnicze” z. 3/45, s. 101 i n.; F. Zedler: Interwencja z art. 19 ustawy karnej skarbowej, „Palestra” 1973, nr 11, s. 96 i n.

We wskazanych wyżej wypadkach ochrona praw osób trzecich polegać będzie głównie na wyłączeniu rzeczy od przepadku. Z wyłączeniem tym wiąże się cały szereg problemów prawnych, które częściowo występują we wszystkich wyłączeniach od egzekucji.

W niniejszym opracowaniu ograniczę się jednak tylko do przedstawienia podstaw wyłączenia od powyższych przypadków, które to zagadnienia mają zasadnicze znaczenie dla ochrony praw osób trzecich.

II. W naszym prawie — stosownie do art. 369 k.p.k. — osobie nie będącej stroną a roszczącą sobie prawo do rzeczy objętych przypadkiem przysługuje prawo dochodzenia swych roszczeń tylko w drodze procesu cywilnego. Identyczne postanowienie zawarte jest w art. 283 k.p.k., określającym sposób ochrony praw osób roszczących sobie prawo do przedmiotów, których wypadek orzeczono tytułem środka zabezpieczającego. W ten sposób ustawodawca określił, że ochrona praw osób nie będących stronami, a więc osób trzecich,² odbywa się tylko w drodze procesu cywilnego.

Na wstępie więc rozważań na temat ochrony praw osób trzecich przed karą przypadku i przypadkiem orzeczonym tytułem środka zabezpieczającego należy wyjaśnić, w drodze jakich powództw prawa tych osób w powyższych wypadkach mogą być chronione.

Kwestia ta była już szerzej analizowana w literaturze. Wyjaśniono tam, że w omawianych wyżej wypadkach osoba trzecia może bronić swych praw jedynie w drodze powództwa o zwolnienie od egzekucji unormowanego zasadniczo w art. 841 i nast. k.p.c. z pewnymi zmianami wprowadzonymi przez przepisy k.k.w. Bardzo szczegółowe omówienie tego problemu w literaturze czyni zbędnym szersze jego przedstawienie w tym miejscu. Dlatego też ograniczę się tylko do przytoczenia następujących podstawowych argumentów uzasadniających tę tezę:³

Stosownie do art. 126 i 128 k.k.w. zarówno do zabezpieczenia jak i do egzekucji kary przypadku rzeczy stosuje się przepisy ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji ze zmianami wprowadzonymi przez przepisy k.k.w. Według zaś przepisów ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji⁴ jedynym powództwem, za pomocą którego osoba trzecia może bronić swych praw, jest powództwo o zwolnienie od egzekucji (art. 35 i n. tejże ustawy).⁵ Kodeks karny wykonawczy zasady tej nie zmienił, lecz jedynie w myśl art. 139 wyłączył zastosowanie do powództw opartych na przepisach k.k.w. i k.p.k. artykułu 842 § 2 k.p.c., dotyczącego terminu do wniesienia tych powództw. Z tej racji na podstawie argumentu *a contrario* należy przyjąć, że pozostałe przepisy dotyczące powództwa o zwolnienie od egzekucji (art. 840—843 k.p.c.) mają tu zastosowanie

III. Ustalenie, że osoba trzecia może w drodze powództwa o zwolnienie od egzekucji bronić swych praw przed karą przypadku z art. 48 k.k. i przed przypadkiem orzeczonym tytułem środka zabezpieczającego, wymaga dalszych jeszcze wyjaśnień.

Wyjaśnienia wymaga więc podstawowa kwestia, kiedy powództwo takie będzie zasadne. Innymi słowy, jakie są podstawy do zwolnienia w tym wypadku rzeczy od przepadku.

² W sprawie szerszego omówienia pojęcia osoby trzeciej w egzekucji — por. F. Zedler: Powództwo o zwolnienie od egzekucji, Warszawa 1973, s. 52 i n.

³ Szerzej o tym — E. Wengerek i F. Zedler: Przeciwegzekucyjne powództwa w postępowaniu karnym wykonawczym, „Palestra” 1972, nr 7—8, s. 73 i n.

⁴ Ustawa z dnia 17.VI.1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji, Dz. U. Nr 24, poz. 151 z późniejszymi zmianami.

⁵ F. Zedler: Powództwo o zwolnienie od egzekucji, jw., s. 175 i n.

Jak już wspomniano, do powództwa o zwolnienie od kary przepadku i przepadku orzeczonego tytułem środka zabezpieczającego mają zasadniczo zastosowanie art. 841 i nast. k.p.c. ze zmianami wprowadzonymi przez przepisy k.k.w.

W związku z postanowieniami cytowanego art. 126 k.k.w., dla określenia podstaw powództwa o zwolnienie od przepadku celowe jest, jak sądzę, przypomnienie, kiedy w ogóle można żądać zwolnienia zajętego przedmiotu od egzekucji w trybie powództwa z art. 841 k.p.c. Dopiero potem będzie można określić, kiedy takie powództwo jest zasadne w razie orzeczenia przepadku rzeczy jako kary dodatkowej lub tytułem środka zabezpieczającego.

Zagadnienie podstaw powództwa o zwolnienie od egzekucji jest złożone. Wiąże się to z unormowaniem prawnym tej kwestii. Podstawowy przepis regulujący ten problem, mianowicie art. 841 § 1 k.p.c., stanowi, że osoba trzecia może żądać zwolnienia zajętego przedmiotu od egzekucji, jeżeli skierowanie do niego egzekucji narusza jej prawa.

Analiza obecnego stanu prawnego pozwala przyjąć, że naruszenie praw osób trzecich w egzekucji (w rozumieniu art. 841 k.p.c.) uzasadniające zwolnienie od egzekucji ma miejsce w następujących wypadkach.

1. gdy na zajęтым w toku egzekucji przedmiocie osobie trzeciej przysługuje jedno z wymienionych niżej praw lub uprawnień, a mianowicie:
  - a) prawo własności, użytkowanie wieczyste, spółdzielcze prawo do lokalu w spółdzielniach budowlano-mieszkaniowych (typu własnościowego), ograniczone prawo rzeczowe użytkowania ruchomości lub prawo współwłasności, jeśli egzekucja nie jest skierowana do przysługującego dłużnikowi udziału w zajętej ruchomości, lecz obejmuje całą ruchomość lub udział w rozmiarze większym, niż przysługuje to dłużnikowi, bądź też jeśli egzekucja bezpośrednio kieruje się do udziału osoby trzeciej, albo
  - b) gdy ruchomość nie należy do dłużnika, a na podstawie umowy osobie trzeciej przysługuje do zajętej ruchomości jakieś uprawnienie, albo
  - c) gdy osoba trzecia jest posiadaczem zajętego przedmiotu, a przedmiot ten nie należy do dłużnika;

2. gdy wierzyciel nie ma prawa zaspokojenia w drodze egzekucji swej należności z zajętego przedmiotu.

Obydwa te elementy muszą wystąpić łącznie.⁶

Ani w k.p.k., ani też w k.k.w. nie ma przepisów, które by w odmienny sposób określały podstawy powództw o zwolnienie od egzekucji w razie orzeczenia kary przepadku rzeczy lub orzeczenia przepadku tytułem środka zabezpieczającego. Z tych też względów należy przyjąć, że podstawą tych powództw jest naruszenie prawa osoby trzeciej przez te orzeczone przepadki.

Przy zachowaniu jednak tych samych zasad należy pamiętać o różnicach wynikających z odmiennego charakteru egzekwowanych należności.

W wypadku egzekucji orzeczonej kary przepadku rzeczy lub w wypadku egzekucji przepadku orzeczonego tytułem środka zabezpieczającego Skarb Państwa, na rzecz którego prowadzona jest egzekucja, nie jest wierzycielem cywilnoprawnym lecz jedynie zajmuje pozycję wierzyciela. Tak samo osoba zobowiązana nie jest dłużnikiem w cywilnoprawnym tego słowa znaczeniu, lecz jedynie zajmuje procesową pozycję dłużnika.

Stosunek prawny łączący Skarb Państwa z osobą zobowiązaną regulują przepisy prawa karnego dotyczące przepadku rzeczy jako kary dodatkowej lub prze-

⁶ F. Zedler: Powództwo o zwolnienie od egzekucji, jw.

padku orzeczonego jako środka zabezpieczającego. Wynikające z tego tytułu szeroko rozumiane uprawnienia Skarbu Państwa do mienia objętego przypadkiem różnią się swym charakterem od uprawnień wierzyciela cywilnoprawnego do zaspokojenia swych roszczeń w drodze egzekucji. Dlatego też w celu określenia, kiedy następuje naruszenie praw osób trzecich uzasadniające zwolnienie przedmiotu od kary przypadku lub od przypadku orzeczonego tytułem środka zabezpieczającego, niezbędna jest analiza przepisów o tych przypadkach.

Stosownie do art. 48 k.k. można w naszym prawie orzec przepadek rzeczy należącej zarówno do sprawcy jak i do osób trzecich, z tym jednak zastrzeżeniem, że przepadek rzeczy należących do osób trzecich można — zgodnie z art. 48 § 3 — orzec tylko wtedy, gdy ustawa tak stanowi.⁷ Z treści więc tego przepisu wynika, że nasze prawo w wielu wypadkach przewiduje możliwość przypadku rzeczy należących do osoby nie będącej sprawcą przestępstwa, przy czym w niektórych wypadkach (np. art. 135 § 3 k.k.) jest to przepadek fakultatywny, w innym zaś (np. art. 232 § 1, 273 § 3 k.k.) obligatoryjny. Podobnie przedstawia się sprawa z przypadkiem orzeczonym tytułem środka zabezpieczającego (por. np. art. 103 i 104 k.k.).⁸

Okoliczności te, rzecz jasna, nie mogą pozostać bez wpływu na określenie podstaw powództwa o zwolnienie od kary przypadku rzeczy czy też od przypadku orzeczonego tytułem środka zabezpieczającego. Skoro bowiem ustawodawca przewiduje możliwość objęcia powyższymi przypadkami mienie osób nie będącymi sprawcami przestępstwa, to tym samym orzeczenie takich przypadków nie może być uważane za naruszenie praw osób trzecich w rozumieniu art. 841 k.p.c. Z taką sytuacją mamy do czynienia nie tylko wtedy, gdy przepadek jest obligatoryjny — lecz także wtedy, gdy przepadek jest fakultatywny. W tym ostatnim wypadku ustawodawca pozostawił możliwość stosowania represji karnej do swobodnej decyzji sędziowskiej.

To, co powiedziano wyżej, pozwala zatem na ogólne stwierdzenie dotyczące podstaw powództwa osoby trzeciej o zwolnienie od kary przypadku rzeczy i od przypadku orzeczonego tytułem środka zabezpieczającego. Należy więc przyjąć, że wtedy gdy zgodnie z przepisami można orzec przepadek tylko mienia sprawcy przestępstwa, osoba trzecia może bronić swych praw za pomocą powództw o zwolnienie od egzekucji, jeżeli na rzeczy objętej przypadkiem ma prawa lub uprawnienie wymienione wyżej w pkt 1. W takiej bowiem sytuacji represja karna może dotknąć tylko sprawcę i z tej racji Skarb Państwa nie może przejmować w drodze kary przypadku mienia osób trzecich. Sytuacja Skarbu Państwa jest tutaj podobna do sytuacji wierzyciela, który nie ma prawa do zaspokojenia swojej należności z majątku osoby trzeciej. Jeżeli natomiast, zgodnie z przepisami, można orzec przepadek także mienia osób trzecich, to wówczas osoby te nie mogą żądać zwolnienia od omawianych przypadków, choćby nawet przysługiwało im na rzeczy objętej przypadkiem jakieś prawa lub uprawnienia wymienione w powołanym wyżej pkt 1.

Na zakończenie tych ogólnych uwag o podstawach wyłączeń od analizowanych przypadków należy wskazać na łączące się z tym zagadnieniem domniemania z art. 134 k.k.w. Rzecz jasna, ze względu na zakres tej problematyki kwestie te

⁷ Por. na ten temat uwagi u: I. Andrejewa, W. Świdły i W. Woltera: *Kodeks karny z komentarzem*, Warszawa 1973, s. 22; J. Bafii, K. Mioduskiego i M. Siewierskiego: *Kodeks karny — Komentarz*, Warszawa 1977, s. 163 i n.

⁸ Por. także H. Radzikowski: *Cywilistyczne aspekty orzekania o dowodach rzeczowych w postępowaniu karnym*, NP 1980, nr 5, str. 27 i n.

jedynie sygnalizują. Domniemaniami tymi, stosownie do art. 134 k.k.w., mogą być również objęte przedmioty, w stosunku do których orzeczono karę przepadku. Dopóki domniemanie te działają, przyjmuje się, że przedmioty nimi objęte należą do skazanego (oskarżonego). W takiej więc sytuacji osoba trzecia, podejmując obronę przed egzekucją musi domniemanie te obalić według zasad określonych w k.k.w.⁹

IV. Poczynione wyżej ustalenia dotyczące podstaw powództwa o zwolnienie przedmiotu od kary przepadku lub od przepadku orzeczonego tytułem środka zabezpieczającego wymagają dalszych jeszcze wyjaśnień.

Jak już wspomniano, podstawy te są różne w zależności od tego, czy w konkretnym wypadku przepadkiem można lub nie można objąć mienie osoby nie będącej sprawcą, a więc mienie osoby trzeciej. Od okoliczności tych zależy więc będzie, czy osoba trzecia będzie mogła lub nie będzie mogła wnosić skutecznie o wyłączenie rzeczy od przepadku.

Na tym tle wylania się problem ochrony praw osób trzecich gdy sąd karny błędnie przyjął, że popełniono przestępstwo, za które można orzec przepadek rzeczy należących do osób trzecich i gdy taki przepadek orzekł, faktycznie zaś przestępstwa takiego nie popełniono. Jak w takiej sytuacji osoba trzecia ma bronić swych praw?

Odpowiedzi na to pytanie można jak sądzę udzielić po uwzględnieniu przepisów regulujących wpływ orzeczeń sądu karnego na postępowanie cywilne. Kwestię tę w naszym prawie reguluje art. 11 k.p.c. zgodnie z którym ustalenia wydane w postępowaniu karnym prawomocnego wyroku skazującego co do popełnienia przestępstwa wiąże sąd w postępowaniu cywilnym. Osoba, która nie była oskarżona, może jednakże powoływać się w postępowaniu cywilnym na wszelkie okoliczności wyłączające lub ograniczające jej odpowiedzialność cywilną.

Omawiane przypadki mogą jednak być orzeczone nie tylko wyrokiem sądu karnego, lecz także postanowieniem sądu karnego. Z tych względów należy wyraźnie odróżnić dwie sytuacje: pierwszą, gdy przepadek orzeczono wyrokiem, oraz drugą, gdy przepadek orzeczono postanowieniem.

W sytuacji pierwszej, stosownie do cytowanego już art. 11 k.p.c., wyrok sądu karnego wiąże sąd cywilny co do faktu popełnienia przestępstwa. Jeżeli zatem sąd karny prawomocnym wyrokiem skazał za przestępstwo, za które można orzec przepadek rzeczy należące do osoby trzeciej, to wówczas sąd cywilny jest tym faktem związany. W konsekwencji tego związania sąd cywilny nie będzie mógł nawet dokonywać ustaleń dotyczących okoliczności faktu popełnienia przestępstwa. Takich ustaleń nie uzasadnia nawet art. 11 zdanie drugie k.p.c., ponieważ powództwa o zwolnienie od omawianych przypadków nie dotyczą odpowiedzialności cywilnej osoby trzeciej. W takim więc wypadku osoba trzecia nie może podjąć żadnych skutecznych środków dla obrony swych praw. Możliwość takie otwierają się dopiero po uchyleniu wyroku karnego w drodze wznowienia postępowania lub rewizji nadzwyczajnej. Wówczas to — stosownie do art. 168 k.k.w., który poprzez art. 169, 199 k.k.w. ma także zastosowanie do wykonania orzeczenia o karze przepadku i przepadku orzeczonego tytułem środka zabezpieczającego — mienie objęte przypadkiem zwraca się osobie uprawnionej. W razie zaś niemożności zwrotu Skarb Państwa odpowiada według przepisów o odpowiedzialności samoistnego posiadacza w dobrej wierze. W wypadku odmowy wydania lub zapłaty sumy pieniężnej osoba

⁹ Por. S. Paweła: Kodeks karny wykonawczy — Komentarz, Warszawa 1972, s. 361 i m.

trzecia będzie mogła dochodzić swych roszczeń na zasadach ogólnych, tj. żądać wydania rzeczy lub zapłaty. Art. 168 k.k.w. nie wyłącza, rzecz jasna, możliwości dochodzenia przez osobę trzecią naprawienia szkody na podstawie zasad ogólnych.

Odmienne natomiast przedstawia się sprawa, gdy w omawianej sytuacji orzeczono przepadek postanowieniem. W wypadku takim należy, jak sądzę, dopuścić możliwość badania w procesie o zwolnienie od przepadku, czy rzeczywiście popełniono przestępstwo, za które można orzec przepadek rzeczy należącej do osób trzecich. Za takim rozumowaniem przemawiają następujące argumenty:

- a) w naszym prawie postanowienie sądu karnego nie wiąże sądu cywilnego,¹⁰
- b) powództwo o zwolnienie od egzekucji w omawianych przez nas wypadkach jest jedynym środkiem obrony praw osób trzecich.

Osoba trzecia nie uczestniczy w postępowaniu karnym i bardzo często dowiaduje się o przepadku dopiero w chwili wykonywania orzeczeń o przepadku. Przyjęta koncepcja zapewnia osobie trzeciej możliwość skutecznej obrony jej praw.

V. Ustalenia powyższe nie rozwiązują jeszcze wszystkich problemów związanych z podstawą powództwa o zwolnienie przedmiotów od kary przepadku lub przepadku orzeczonego tytułem środka zabezpieczającego. Osobnego omówienia wymaga jeszcze zwolnienie od powyższych przepadków przedmiotów należących do majątku objętego wspólnością majątkową małżeńską a należącego do sprawcy i jego małżonka.

Kwestia ta nie nasuwa większych wątpliwości wówczas, gdy prawo zezwala na objęcie przepadkiem rzeczy nie należących do sprawcy. W takiej sytuacji prawa przysługujące małżonkowi sprawcy nie mogą uzasadniać zwolnienia od przepadku. Zagadnienie to zostanie więc pominięte w dalszych naszych rozważaniach. Problem powstaje natomiast wtedy, gdy zgodnie z obowiązującymi przepisami przepadkiem można objąć jedynie przedmioty należące do sprawcy przestępstwa.

Należy tutaj zwrócić uwagę na to, że kwestie te w ogóle nie zostały dostrzeżone przez twórców k.k. W normach prawnych regulujących dopuszczalność przepadku rzeczy wzięto pod uwagę jedynie to, czy przedmiot należy czy też nie należy do sprawcy. Brak natomiast wyraźnego określenia jak postąpić, gdy przedmiot przepadku wchodzi do majątku wspólnego małżonków, co zresztą w praktyce zdarza się bardzo często.

Mając na uwadze istotę majątku wspólnego małżonków, nie można mówić, żeby przedmiot taki należał lub nie należał do sprawcy. Przedmiot ten wchodzi do majątku, który stanowi współwłasność sprawcy i jego małżonka, przy czym współwłasność ta ma charakter współwłasności łącznej, szczegółowo unormowanej w k.r.o. (art. 31 i nast. k.r.o.).

Dość problematyczny byłby pogląd, który by w takiej sytuacji nakazywał traktowanie rzeczy wchodzących do majątku wspólnego jako rzeczy „nie należących do sprawcy”. Pogląd taki nie brałby pod uwagę uprawnień, które przecież w takiej sytuacji przysługują sprawcy, jako współwłaścicielowi majątku wspólnego. Ponadto prowadziłby on dość poważnie do zwięźnienia możliwości stosowania kary przepadku, co nie zawsze byłoby celowe. Nie można również, rzecz jasna, przedmiotów tych traktować jako „należących do sprawcy”, gdyż prowadziłoby to do pomijania uprawnień małżonka nie będącego sprawcą przestępstwa.

¹⁰ Por. K. Piasecki: Wpływ postępowania i wyroku karnego na postępowanie i wyrok cywilny, Warszawa 1970.

Rozwiązania tego problemu należy szukać, jak sądzę, w przepisach o wykonaniu kary przepadku i orzeczenia o przepadku tytułem środka zabezpieczającego.

Zgodnie z art. 169 k.k.w. wykonanie kary przepadku rzeczy następuje przy odpowiednim zastosowaniu przepisów o wykonaniu kary konfiskaty, z uwzględnieniem przy tym przepisów art. 170--173 k.k.w. Zasady te, stosownie do art. 169 k.k.w., odnoszą się również do wykonania orzeczenia o przepadku rzeczy tytułem środka zabezpieczającego.

Przepisy o wykonaniu kary konfiskaty przewidują możliwość wykonania tej kary z przedmiotów należących do majątku wspólnego. Kwestię tę reguluje art. 125¹ k.k.w. Przepis ten stanowi, że z chwilą prawomocnego orzeczenia kary konfiskaty całości lub części majątku jednego z małżonków poróżniających we wspólności majątkowej przedmioty majątkowe, których konfiskata dotyczy, traci z mocy prawa charakter składników majątku wspólnego. Od tej chwili stosuje się do nich odpowiednio przepisy o współwłasności w częściach ułamkowych, przy czym udziały Skarbu Państwa i małżonka osoby skazanej są równe. Małżonek skazanego, jak również Skarb Państwa mogą jednak żądać, żeby ustalenie udziału w tych przedmiotach nastąpiło z uwzględnieniem stopnia, w którym każdy z małżonków przyczynił się do ich nabycia. Powstaje więc zagadnienie, czy przepis ten ma odpowiednie zastosowanie do wykonania orzeczenia o karze przepadku rzeczy oraz przepadku orzeczonego tytułem środka zabezpieczającego.

W nauce wyjaśnia się, że odpowiednie stosowanie przepisów polega na najnormalniejszym stosowaniu określonych przepisów do drugiego zakresu odniesienia, z tym jednak zastrzeżeniem, że całkowicie nie mają zastosowania bądź też w pewnej części swej treści ulegają zmianie te spośród tych przepisów, które ze względu na treść swych postanowień są bezprzedmiotowe lub sprzeczne z przepisami normującymi już te stosunki, do których mają być stosowane.¹¹

Kierując się tą wskazówką należy przyjąć, że art. 125¹ k.k.w. ma odpowiednie zastosowanie do wykonania orzeczeń o przepadku rzeczy jako kary dodatkowej lub orzeczonej tytułem środka zapobiegawczego, gdyż nie pozostaje on w żadnej sprzeczności z przepisami regulującymi powyższe przepadku. Art. 125¹ k.k.w. bowiem został wprowadzony ustawą, której celem była dalsza ochrona rodziny,¹² sam zaś przepis ten miał wzmocnić tę ochronę przed karą wymierzoną jednemu z małżonków. W ten sposób przepis ten umożliwia realizację tego celu i jednocześnie skutecznie zabezpiecza interesy Skarbu Państwa. Zastosowanie go odpowiednio do omawianych przypadków należy zatem uznać za celowe.

Stosując więc art. 125¹ k.k.w. należy przyjąć, że gdy orzeczono przepadek rzeczy wchodzącej w skład majątku wspólnego małżonków, to przedmiot objęty przypadkiem traci z mocy prawa charakter składnika majątku wspólnego. Od tej chwili stosuje się do tego przedmiotu przepisy o współwłasności w częściach ułamkowych, przy czym udziały Skarbu Państwa i małżonka osoby skazanej są równe. Małżonek skazanego, jak również Skarb Państwa mogą jednak żądać, aby ustalenie udziałów w tych przedmiotach nastąpiło z uwzględnieniem stopnia, w którym każdy z małżonków przyczynił się do ich nabycia. Żądanie ustalenia więk-

¹¹ J. Nowacki: *Analogia legis*, Warszawa 1966, s. 146.

¹² Por. J. Bafia: *Nowelizacja kodeksu rodzinnego i opiekuńczego*, NP 1976, nr 1, s. 3 i n.; J. Ignatowicz: *Doniesie zmiany w kodeksie rodzinnym i opiekuńczym*, NP 1976, nr 4, s. 543 i n.; J. S. Piątowski: *Zmiany w prawie rodzinnym*, PIP 1976, nr 4, s. 32 i n.

szego udziału Skarbu Państwa powinno nastąpić w drodze powództwa o ustalenie.¹³ Natomiast małżonek skazanego zawsze może bronić swych praw jedynie w drodze powództwa o zwolnienie od egzekucji.

Podstawy jednak tego powództwa w omawianych wypadkach będą się nieco różnić od podstaw wskazanych już wyżej. Z redakcji bowiem art. 125¹ k.k.w. wynika, że z mocy prawa, gdy przedmiot objęty przypadkiem wchodzi do majątku wspólnego małżonków, połowa jego wartości wyłączona jest od tej kary i przechodzi do majątku małżonka, który nie został skazany. Jeżeli więc przypadkiem objęty zostanie cały przedmiot, wówczas małżonek skazanego może zawsze żądać zwolnienia od egzekucji udziału równego połowie jego wartości. W tym celu wystarczy, że małżonek ten wykaże w procesie, iż przedmiot objęty przypadkiem wchodził do majątku wspólnego. Natomiast w wypadku, gdy małżonek ten chciałby uzyskać zwolnienie od przypadku całego przedmiotu, wówczas stosownie do art. 125¹ k.k.w. musi on nadto wykazać, że przyczynił się w całości do nabycia przedmiotu objętego przypadkiem.

W ścisłym związku z podstawami powództwa małżonka osoby skazanej o zwolnienie od przypadku przedmiotu wchodzącego w skład majątku wspólnego powstaje zagadnienie zakresu zastosowania domniemania z art. 134 k.k.w. Zgodnie z tymi domniemaniami przyjmuje się, że mienie osób bliskich skazanego w wypadkach wskazanych bliżej w ustawie w art. 134—136 k.k.w. należy do samego skazanego.

Zakres zastosowania tych domniemań jest bardzo szeroki, a małżonek skazanego jest z reguły osobą bliską skazanego. W związku z tym powstaje pytanie, czy domniemaniami z art. 134 k.k.w. objęty jest również wskazany w art. 125¹ k.k.w., udział małżonka skazanego. Odpowiedź na to pytanie ma wpływ na określenie podstaw powództwa o zwolnienie od przypadku przedmiotu wniesionego przez małżonka skazanego.

Jeśli się przyjmie, że domniemaniami z art. 134 k.k.w. objęte jest mienie wskazane w art. 125¹ k.k.w., to wówczas małżonek skazanego, chcąc uzyskać zwolnienie od przypadku, musiałby nie tylko wykazać, że mienie to wchodzi do majątku wspólnego, lecz nadto obalić także domniemanie w sposób określony bliżej w k.k.w. (art. 137—139 k.k.w.).

Pogląd ten aprobowany jest przez część doktryny.¹⁴ Takie samo stanowisko zajął tu także Sąd Najwyższy.¹⁵

Pogląd ten wzbudza jednak poważne wątpliwości. Redakcja art. 125¹ i 134 k.k.w. pozwala na przyjęcie tezy wręcz odmiennej. W szczególności wskazanie w art. 125¹ k.k.w. osobnego trybu w celu dochodzenia roszczeń Skarbu Państwa daje podstawę do stwierdzenia, że domniemanie z art. 134 k.k.w. nie stosują się do określonego w art. 125¹ k.k.w. udziału małżonka skazanego w przedmiotach objętych konfiskatą lub przypadkiem.¹⁶

¹³ F. Zedler: Ochrona praw małżonka osoby skazanej na karę konfiskaty, „Palestra” 1978, nr 8, s. 35 i n.

¹⁴ Por. np.: A. Dyonia k: Domniemanie prawne z art. 134 § 1 k.k.w. w stosunkach między małżonkami, NP 1979, nr 10, s. 76 i n.; J. Sztompka: Konfiskata mienia a spółdzielcze prawo do lokalu, NP 1978, nr 2, s. 219 i n.

¹⁵ Tak SN w wyrokach: z dnia 31.V.1978 r. IV CR 129/78, OSNCP 1979, nr 6, poz. 102 oraz z dnia 7.XII.1978 r. III CRN 246/78, OSNCP 1979, nr 9, poz. 175.

¹⁶ Por. szerzej na ten temat: F. Zedler: Glosa do wyroków z dnia 31.V.1978 r. IV CR 129/78 oraz z dnia 7.XII.1978, III CRN 246/78, NP 1980, nr 16, s. 143 i n.